

O jídelních lístcích

jakožto prubířských kamenech elementární inteligence

Loni v létě jsem se vydal po několika letech na téměř regulérní dovolenou, ačkoli pouze tuzemskou, a strávil příjemně čtyři dny v oblasti Českého Švýcarska. Protože jsem se stravoval v pohostinských zařízeních, byla to pro mne (neboť jsem workoholik, který už nedokáže nahlížet na svět jinak než prizmatem své profese) příležitost zamyslet se nad jedním z nejpozoruhodnějších fenoménů, s nimiž se překladatel může setkat: totiž nad překlady názvů jídel a jídelních či nápojových lístků obecně.

Každý, kdo se zabývá překladatelskou praxí, jich určitě pár za sebou má. Někteří možná dokázali po několika pokusech, jež natopily v jejich překladatelských myslích více zmatku, než kolik peněz přihodily na jejich konta,

TOMÁŠ HAUSNER

zmobilizovat pud profesní sebezáchovy a „jídeláky“ už prostě nepřekládají. Avšak masochisty mezi námi přitahují překlady jídelních lístků jako měru světla petrolejky, aby si na nich čas od času „připálili křídla“.

Tímto poněkud obsírným úvodem si připravuji půdu pro na první pohled trochu drsnou táfku do vlastní tváře (v širším slova smyslu do tváře překladatelského stavu), že se totiž minimálně v osmdesáti procentech překladů jídelních lístků vyskytují chyby, nesmysly a prvky „jazykové akrobacie“. A o polovině přeložených jídelních lístků si troufám rovnou tvrdit, že jsou katastrofou. Pokud nemá rodilý mluvčí, jemuž se takové zpotvořené menu v jeho jazyce dostane do rukou, velký smysl pro humor (nebo alespoň velký hlad, kdy je mu jedno, co se na špajskartě píše, hlavně že je to teplé a je toho hodně), může se stát, že sklapne desky, zdvořile se omluví a odporoučí se jinam.

Na počátku bylo slovo. A to slovo bylo – český

Zcela poctivě řečeno, značná část problémů, kterými se překlady jídelních lístků hemží, jsou způsobeny tím, že katastrofou je už sám zdrojový text, tedy česká verze daného menu. Když si někde přečtu, že v nabídce jsou *Kozíčky pivovarské šenkýřky nezaměnitelného tvaru*, mám sto chutí volat 158 a podat trestní oznámení na neznámého pachatele pro podezření z trestného činu vraždy a kanibalismu.

▲ Hovězí svíčková na smetaně neboli Sirloin of beef in a cream sauce served with dumplings

mu, případně z ohrožování mravní výchovy mládeže. Podobně při spatření *Kalhot kata Mydláře* chvíli v panice tápu, jde-li o pokus „inovativního“ pojmenování notoricky profláklého *Katova šlehu*, anebo to snad opravdu má něco společné s kalhotami – a lhostejno, kdo je nosil. Přisámblůh, kdybych měl v telefonu číslo Zdeňka Pohlreicha, poštal bych ho na dotyčného „pachatele“ oněch lahůdek. Ten by ho srovnal! Do cizojazyčných verzí takto pojatých menu pak nahlížím s velkými obavami, a pokud zjistím, že se překladatel pokusil být stejně vtipný a inovativní jako autor výchozí verze, je mi ho líto – škoda dalšího mladého člověka, zavíroval si tím zbytek života a už mu to nikdo neodpáře.

Další zhůvěřilostí, již dnes bývají jídelní lístky (mnohdy i v renomovaných restauracích!) zahmyzeny, jsou zdobněliny různých stupňů. Občas si nejsem jist hormonální vyvážeností autorů pojmenování jako třeba *Rozpečený vepřový bůčiček podávaný se salátkem z kysaného zelíčka a domácím chlebičkem s roztoženou kůrčičkou*, případně *Dokřápava pečená kachnička* (či nejděže *kachýnka*) s *domácím bramboráčkem*, ba dokonce *Teplý dortík s jahůdkami a cukrovou krustičkou...*

Nu a pak tu máme všechna ta krásná cizokrajná slova. Nejvíce na frak asi dostávají italské *gnocchi*, které se objevují ve variantách počínaje *gnocci* přes *gnochi* až po *gnochci* (že s výslovností má potíže mnohdy i personál, ani nemluvě). Kapitoulou *sui generis* jsou názvy původem z jazyků, které používají diakritiku, již Češi – a potažmo jejich textové editory – tak nějak neberou, anebo rovnou

ignorují. Typickým příkladem je třeba soslouví *crème brûlée*, označující v současnosti oblíbený dezert. Pravda, jestliže to přeložíme, pak *připálený krém* příliš chuti nevzbudí, proto je použití původního označení na místě. Pokud ale francouzský název použijeme, měli bychom už jen z prosté slušnosti a úcty k Francii dbát na to, abychom nestvořili mrzáka ořezaného o diakritiku. Podobně je na tom slovo *ragoût*. Ačkoli existuje kodifikovaná počestná podoba *ragù* (nikoli *ragù!*), v leckterých jídelních lístcích se vyskytuje chudák s přistřiženým cirkumflexem – *ragout*. Ve výčtu bych mohl pokračovat, jenže už slyším jakot oponentů: *Ten toho nadělá kvůli diakritice. V mobilu a některých e-mailových klientech se bez ní v češtině taky musí obejít, tak co*. No, nevím, jak vám, ale na mne rozhodně nepůsobí dobře, když mě kamarád zve místo na *křtiny* svého synka na *křtiny*, anebo nějaká mašina z mé oblíbené čtyřlístkové postavičky udělá *Pindu* (jauvajs!).

O tom, že jsou automatické opravy ve Wordu a zapnuté nahrazování výrazů během psaní dobrým sluhou, avšak špatným pánem, svědčí jiný případ: Nevěřil jsem svým očím, když jsem na jídelním lístku v jedné pizzerii našel *regimenty noc funguj*. Svým očím nevěřil ani číšník, ovšem spiklenecky mi prozradil, že jde o těstoviny s houbami, tudíž *rigatoni con funghi*.

Zdálka pak ne posledním jevem poněkud vymknutým z kloubů, s nímž se setkáváme v jídelních lístcích zejména těch restaurací, které stavějí na „staročeské“ či „selské“ kuchyni, je pozoruhodné tvrzení, že téměř cokoliv v menu je *domácí*. Domácí nudle, domácí chléb, domácí bramboračka, domácí koprovka... Pokaždé je mi divné, co v takových hospodách dělá kuchař a proč tam vůbec mají kuchyni, když jim zjevně všechna jídla nosí některá panimáma od sousedů.

Dalo by se tak pokračovat ještě hodiny, ale já bych se rád konečně dostal k cizojazyčným variantám menu a k perlám, které se v nich občas nacházejí. Zkrátka, za spoustu problematických překladů jídelních lístků může zadavatel a jeho ne vždy pečlivý či selským rozumem vedený přístup k sepsání textu v češtině.

Překlad jako zrcadlo zdrojového textu

I když jídelní lístek překládá solidní, přemýšlivý a zkušenostmi ošlehaný překladatel, stejně občas žasne nad tím, co má přeložit (viz výše o pozoruhodnostech zdrojových textů v češtině). Kupříkladu právě slovo *domácí* představuje potenciální záhrdel: pokud se přeloží do angličtiny jako *home-made*, budíme tak zdání, že se jídlo připravuje

▲ Kaffee mit Schlagzähne neboli káva s ranou do zubů

někde doma a do hospody se donáší, jak jsem již zmínil výše. Poněkud lépe významově vychází *home-style*, jež tento problém odbourává, ale přenáší zamýšlené sdělení, že ta tlačěnka či ten bramborák jsou *jako od maminky*. Dalším problémem je rozhodování, zda jídla více či méně připomínající pokrmy, které cílový čtenář zná ze své národní kuchyně, pojmenovávat jemu známými názvy, zda např. tlačěnku označovat jako *haggis* a guláš jako *beef stew*. Domnívám se, že rozhodně nikoli: *tlačěnka* a *haggis* mají společného asi tolik jako velryba s rybou, a kdo někdy okusil irský *beef stew*, určitě ví, že se středoevropskému guláši podobá velice vzdáleně. Tlačěnka tedy budí *head-cheese* a guláš *goulash*, amen.

Zajímavým oříškem překladu je také jedna z vlnkových lodí české kuchyně – *hovězí svíčková na smetaně*. Svíčková jako druh masa je sice bez diskuse *sirloin of beef*, jenomže restaurace, kde se svíčková (jídlo) dělá z pravé svíčkové (maso), aby dnes člověk pohledal. Překlad *Sirloin of beef in a cream sauce served with dumplings* je však natolik zažitý, že pokusy o změnu nebo redukci na *Beef in a cream sauce...* by byly do jisté míry marketingovou sebevraždou.

K výše zmíněným „inovativním“ názvům pokrmy typu *Poslední zatáčka před Plzní* musíme zaujmout nekompromisní stanovisko: Pokud klienta nepřesvědčí, že trvá-li na jejich uvedení v českém menu, neměl by požadovat jejich cizojazyčné varianty, solidní a pudem profesní sebezáchovy obdařený překladatel by měl s litostí zakázku odmítnout.

euftrat group

Mgr. Tomáš Hausner
manažer
Překladatelského
a tlumočnického
centra EUFTRAT,
divize EUFTRAT
Group, s. r. o., Plzeň

www.euftrat.cz

► *Headcheese, nebo haggis?*

Holinky jako hodinky, obojí se natahuje aneb Jídelní a nápojové masakry

Kdysi mě požádal jeden můj známý, tehdy manažer jedné z „lepších“ plzeňských restaurací, jestli bych se nepodíval na překlad jídelního a nápojového listku, který si tehdy nechali dělat u nejménované konkurence. Již při prvních položkách jsem zavětral velké trable (viz oněch osmdesát procent atd.). A když jsem dočetl první stránku, věděl jsem, že mi v počítači tiká časovaná bomba. Přeju mraky překlepů, faktických chyb, ba i naprosto zbesilé formátování, jenže to, proč jsem nakonec známému zavola a doporučil mu reklamaci, způsobila následující překladatelská blasfémie: *Hovězí plátky v krémové omáčce s liškami* nebohý pře-

kladatelský nádeník přeložil jako *Beef slides in a cream hazelnut sauce*. Při troše zlé vůle by zněl zpětný překlad přibližně *Hovězí diapozitiv v krémové omáčce s lískovými ořechy*. Záměna slova *slice* (plátek) za *slide* (diapozitiv, ale třeba i skluzavka aj.) je možná pochopitelná (jakkoli neomluvi-

telná), ale jak se z *lišek* staly *lísky*, a tedy *hazelnuts* z *chanterelles*, bůh sud' - no, diakritika...

Mezi překladateli se traduje případ jedné brněnské restaurace, která v anglickém menu jako ekvivalent *hovězího vývaru s kapáním* nabízela *Beef stock with droppings*. Dokážu si představit, že anglicky hovořící hosté byli poněkud rozpolceni v pocitech – méně srdati prchali, zatímco dobrodruzi si objednali, aby zjišťovali, zda opravdu dostanou *hovězí polévku s ptačím trusem*. Na druhou stranu, mohlo to dopadnout ještě hůř. Jsem si zcela jist, že překlad *Beef stock with clap* (*Hovězí polévka s kapavkou*) by obrátil na útěk i nejotrolejší povahy. Abych nezapomněl: *kapání* (zavářka) je samozřejmě *batter*.

Jiný můj známý mi vyprávěl, jak se svým německým obchodním partnerem obědvali v jedné pražské restauraci. Po obědě si chtěl dát Němec *kávu se šlehačkou*. Když našel v německém nápojovém listku cosi, co na první pohled vypadalo jako kýžený nápoj, zlomil se v pase a několik minut tiše řičel do ubrusu. Na menu totiž stálo *Kaffee mit Schlagzähne*, což na rozdíl od *Kaffee mit Schlagsahne* znamená kávu se šlehačkou, ale *kávu s vyraženými zuby*, případně *kávu s ranou do zubů*. Korunu tomu všemu nasadil nic netušící číšník. Když se host utišil, trval na tom, že si tohle určitě musí dát, načež ho číšník začal přesvědčovat, aby si dal nějakou opravdovou specialitu, protože (podle jeho slov) „tohle dostanete úplně všude“.

Zkrátka, takových překladatelských legráček je plný internet, avšak nejlepší zásobárnou je praxe. Vyrazte na večeri do ulic, sedněte si v první restauraci a máte více než padesátiprocentní jistotu, že v jídelním listku narazíte na perlu podobnou té, kterou se s vámi dnes rozloučím a kterou chtěl jistý překladatelský nevolník vyjádřit české přání dobré chuti: *We wish you a good taste* (Přejeme vám dobrý vkus).

► foto: J Otruba, Brücke-Osteuropa, Kent Wang, Takeaway, Rkolarsky / Wikimedia Commons; Loozrboy / Flickr

Angličtina s Lindou

Touto částí se rozloučíme s restauracemi, cukrárnami, pizzeriemi a dalšími příjemnými místy, do nichž nás zavedla Jazyková Akademie Linda.
www.skolalinda.cz, tel.: 272 195 831, 728 282 285

Lesson 4: At the restaurant (3) Lekce 4: V restauraci (3)

► foto: Karl Gruber, Wikimedia Commons

fillet
side dishes
chips (Br) / French fries (Am)
roast / boiled potatoes
rice / dumplings
bread / bread roll / baguette
a slice of bread
herbs / onion / garlic
sugar / salt
pepper
olive oil / vinegar
mustard / tartar sauce
dip / barbecue sauce
sweet / sour / salty / bitter
cheese / spinach pancake
strawberry / chocolate / vanilla
ice cream / sundae
whipped cream
crisps (Br) / chips (Am)
peanuts
I dropped my knife / spoon / fork on the floor. Could I have another one?
Could / Can you pass the salt, please?
It smells good.
It tastes good. / It's tasty.
It's delicious. / Yummy.
I'm sorry, but this is a non-smoking area / restaurant.
Excuse me, where's the toilet (Br) / the bathroom (Am)?
Excuse me, but this is over-cooked/under-cooked.
rare / medium-rare / medium / medium-well / well-done
Can I please have the dressing / sauce on the side?
Do you do child portions?
What time do you close?
Last orders! (Br) / Last call! (Am)
Could / Can I have the bill (Br) / the check (Am), please?
It's on me. / It's my treat.
£ 27,50 + VAT (Br)
I think there's a mistake on the bill (Br) / on the check (Am).
tip

vykostěný plátek masa, ryby
přílohy (na jídelním listku)
hranolky
pečené / vařené brambory
rýže / knedlíky
chléb / rohlík / bageta
krajíc chleba
bylinky / cibule / česnek
cukr / sůl
pepř / paprika
olivový olej / ocet
hořčice / tatarská omáčka
dip / barbecue omáčka
sladké / kyselé / slané / hořké
sýrová / špenátová palačinka
jahodová / čokoládová / vanilková
zmrzlina / zmrzlinový pohár
šlehačka
bramborové lupínky (chipsy)
arašidy
Upadl(a) mi na zem nůž / lžice / vidlička. Mohu dostat jiný / jinou?
Mohl byste mi podat sůl, prosím?

Voní to dobře.
Chutná to dobře.
Je to vynikající / mňam, mňam.
Lituji, zde není dovoleno kouřit.

Promiňte, kde je zde záchod?

Promiňte, ale tohle je převařené / nedovařené.

do syrova / polosyrovy / středně propečený / téměř úplně propečený / úplně propečený
Mohl bych, prosím, dostat dressing zvlášť?

Děláte dětské porce?
V kolik hodin zavíráte?
Poslední objednávky!
Mohl bych dostat účet, prosím?

Já to zaplatím. / Zvu vás.
£ 27,50 + DPH
Myslím si, že je v tom účtu chyba.

spropitné / dát spropitné

